שני לוחות הברית — אות ח' חבר טוב

תנן בפרק א' דמסכת אבות (מ"ו), וקנה לך חבר. גם אמרו רז"ל (תענית כג, א), או חברותא, או מיתותא. ואמר החכם (משלי יז, יז) אדם בלא חבר כשמאל בלא ימין. וכתב החסיד ר' יונה, שלדרכי תשובה צריך שיהיה לו חבר שידבר עמו עם עבר על תקנות התשובה להוכיח זה את זה, ולעיין היאך ינצלו מהחטא. ועליהם נאמר (מלאכי ג, טז) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וגו', עכ"ל:

וכן לענין לימוד התורה אמרו רז"ל (תענית ז, א) חרב על הבדים. כי צריכים החבירים לחזור ביחד הלימוד שלומדים, ומה שחיסר זה יגלה זה. ויש שני מיני התחברות חבירים ללמוד. א' אם הם שניהם חכמים ששמשו רבן כל צרכן, רק מתחברים כדי לחדד זה לזה, אז צריכין לקיים דברי רז"ל במסכת שבת פרק במה אשה (סג, א), אמר ר' ירמיה א"ר אלעזר שני תלמידי חכמים המחדדים זה לזה בהלכה, הקב"ה מצליח להן, שנאמר (תהלים מה, ה) והדרך. אל תאמר והדרך, אלא וחדדך. (פירש רש"י והדרך, כמו וחדדך). ולא עוד, אלא שעולים לגדולה, שנאמר (שם) צלח ורכב. יכול אפילו שלא לשמה, תלמוד לומר (שם) על דבר אמת. יכול אם הגיס דעתו, תלמוד לומר וענוה צדק. ואם עושים כן, זוכין לתורה שנתנה בימין, שנאמר (שם) ותורך נוראות ימינך. רב נחמן בר יצחק אמר, זוכין לדברים שנאמרו בימינה של תורה, עכ"ל. הרי צריכים ליזהר להיות דווקא לשמה, ושלא יתגאה. ויחשוב בלבו, מה אני עדיין לא השגתי אפילו כטפה מן הים מעמקות התורה:

עוד שם, א"ר ירמיה אר"ש בן לקיש, שני תלמידי חכמים הנוחין זה לזה בהלכה, הקב"ה מקשיב להן, שנאמר (מלאכי ג, טז) אז נדברו יראי ה' ויקשב. אין דיבור אלא נחת, שנאמר (תהלים מז, ד) ידבר עמים תחתינו. פירש רש"י הנוחין זה לזה, נושאים ונותנים בה בנחת רוח, מתעסקים כדי שילמדו זה מזה. ידבר עמים תחתינו, ישפילם, וכל שפלות בנחת. ל"א הנוחין מנהיגין זה את זה להבנתה של הלכה, כמו (שמות לב, לד) לך נחה, ידבר תרגום של ינהג, עכ"ל:

ללשון ראשון, הענין שיהיה פלפולם בנחת ולא בצעקה, יבין היטב אחד דברי חבירו, ואח"כ יודה על האמת. וללשון שני הענין הוא, שאחד יסייע להשני, אם נפל איזה קושיא לפי עיונו, אז הוא יסייע לתרץ דברו, כמו שמצינו פעמים בתלמוד תרגמא אביי אליבא דרבא כו' אע"פ שהיה בר פלוגתיה:

עוד יש חלק שני בחברת תלמידים, שכל אחד חסר ידיעה, ומכח התחברות ירצו לבוא להבנת הדבר ולידיעתו, ועל זה אמרו שם (שבת סג, א) א"ר אבא אמר רשב"ל שני תלמידי חכמים המקשיבים זה לזה בהלכה, הקב"ה שומע לקולן, שנאמר (שה"ש ח, יג) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך וכו'. ופירש רש"י המקשיבים, מלמדים זה את זה ומבינים זה את זה. בגנים, בתי מדרשות, עד כאן:

עוד שם, א"ר אבא אמר רשב"ל שני תלמידי חכמים המדגילים זה לזה בהלכה, הקב"ה אוהבן, שנאמר (שה"ש ב, ד) ודגלו עלי אהבה. אמר רבא והוא דידע צורתא דשמעתתא, והוא דלית להו רבה במתא למיגמר מיניה, עד כאן. פירש רש"י המדגילים, מאספין זה את זה ואומרים בא ונלמוד ונבין בין שנינו הואיל ואין לנו רב ללמדנו. צורתא, שורש הדבר קצת למדו מרבם, עכ"ל. וענין המדגילים, שתמיד יתאספו ויתאספו עד שיבינו הפשט, ואח"כ יהיו מוסיפים והולכים וה' אתם:

גם בכלל חבר טוב מה שכתב רבינו תם בספר הישר בריש שער הרביעי, אחד מאופני העבודה שיתחבר האדם לאנשים שיעירוהו לעבודה, כגון החכמים והחסידים והעניים והחולים והשרויים בצרות, ולרחק מהיפך כל אלה הנזכרים, והם אנשי התענוג והרשעים והכסילים והנעדרי השכל והנשים והאפקורסים, כי חברת כל אלו ישחיתו האמונה ולא תתקיים בהם העבודה, עכ"ל:

ויתחבר תמיד לחכמים ויתאבק בעפר רגליהם, ולא יהיה בחברת עם הארץ אף שהוא חסיד, כדאיתא בפרק במה אשה (שבת סג, א) א"ר אבא אמר רשב"ל, אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש הוא, חוגרהו על מתניך. אם עם הארץ הוא חסיד, אל תדור בשכונתו, עד כאן. פירש רש"י חוגרו, הדבק בו, שסופו להנות מתלמודו. אל תדור בשכונתו, שאינו יודע בדקדוקי מצות, ואין חסידותו שלם ללמוד ממנו, עכ"ל:

וכשיש לאדם חבר טוב שמתחברים ביחד בשביל התורה והמעשים והם באמונה זה לזה בלב שלם לעבודת האל ית', אשריהם מה טוב חלקיהם, כי אז כל אחד יסייע לחבירו בהתעוררות, ויעשה קביעות בכל יום, נוסף על למודם יקבעו שעה אחת שיפשפשו במעשיהם וידברו מהתעוררות תשובה ותיקון מעשיהם, ויהיו אוהבים זה לזה כנפשם כאהבת דוד ויונתן. אמר החכם אין נקב המחט צר לב' אוהבים, ואין רחב העולם די לב' שונאים. וכן הוא בתלמוד במסכת סנהדרין (ז, א) כד רחימתין עזיזי כו':

עוד בכלל חבר מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט, סג) חבר אני לכל אשר יראיך. רצוני לומר, בכל מקום שאדם רואה חבורה קדישא, יתחבר להם. כגון חבורה דבקור חולים, וחבורה דקברנים, וחבורה דתהלים, וחבורה הקונים איזה מצוה כמו חיפוש ונר למאור, וכיוצא בזה:

עוד לענין חבר טוב אמר החכם חבירו של אדם שכלו ואויבו תאותו ע"כ יתחבר האדם אל השכל והנשמה:

נשלם אות חי"ת